

Svetová literatúra po r.1945

témy v dielach:

I. vojna

- hlavne 2.svetová vojna na Východe a v Japonsku, vojna zobrazená s prvkami absurdity

II. individuálne problémy

- individualita literatúry, prvky existencialistické, prvky morbidnosti

- vojna narušila medziľudské vzťahy = téma

Rozdelenie svetovej literatúry po roku 1945

1. ZÁPAD

a) Národné literatúry (každá mala svoje špecifiká)

b) Podľa literárnych druhov a smerov

- v tomto období dochádza k nástupu nových literárnych prúdov a smerov:

1. existencializmus

2. nový román (vznik vo Francúzsku)

3. neorealizmus (v Taliansku)

4. Beat Generation (USA,60.roky)

5. postmoderna (USA, Rusko, všetky krajiny)

2. VÝCHOD

- krajiny socialistického tábora:

- *socialistický realizmus* - zobrazoval všedný život v krajine socialistického bloku bez prvkov absurdity

Témy: budovanie socializmu, medziľudské vzťahy – nenarušené, ľudia boli nadchnutý pre život v novej spoločnosti

Francúzska literatúra

Existencializmus

- vzniká v 30.rokoch

- vzniká z pocitu ohrozenia človeka (nástup fašizmu)

- korene existencializmu nachádzame v indickej, čínskej filozofii

= myšlienkový a umelecký prúd, ktorý skúma otázky existencie, bytia človeka z hľadiska jeho individuality a spoločenských vzťahov

- základom je otázka slobody

- človek si sám seba neuvedomuje

- uvedomuje sa až keď sa dostane do hraničnej situácie - sprevádza ju strach, úzkosť a depresia

- keď človek túto situáciu vyrieši, nastane pocit uvoľnenia, pocit slobody

- základ. motto: „Človek žije preto, aby zomrel.“

znaky existencializmu: prvky absurdity, hrdina - silný individualista = introvert (osamelý, trpí úzkosťami a depesiou, veľkí samotári), dej prebieha vo väčšine diel v uzavretom priestore - v tme, v prítmi

predstavitelia:

Jean Paul Sarte

Albert Camus

Jean Paul Sartre

1905 Paríž -1980 Paríž

- zaradenie: existencialista (ateistický existencialista)

- vyštudoval filozofiu v Paríži a v Nemecku

- počas 2.svetovej vojny zakladá hnutie odporu a vstupuje do komunistickej strany Francúzska

- veľký obdivovateľ socializmu

- po vojne sa stal veľký obdivovateľ Fidela Castra

- 60.roky - veľké sklamanie, vystupuje z komunistickej strany a svoju osobnú slobodu

nachádza v anarchistickom hnutí, v Červených brigádach v Taliansku a Nemecku
- 1964 - dostal Nobelovu Cenu za literatúru, neprijíma ju
- jeho dielo je značne rozsiahle

Hnus - román, filozofická próza

- klasické dielo existencializmu, rozpracoval tu základné kategórie existencializmu
- román v denníkovej forme
- hlavná postava - Antoine Roquetin
- román nemá dramatickú zápletku, je len zobrazením drobných udalostí, ktoré prežíva a do denníka si zaznamenáva hlavná postava
- Antoine žije z renty, nemá rodinu ani priateľov. Celé dni trávi v hoteli alebo v knižnici, kde zbiera materiál na knihu o istom markízovi. Čoraz väčšmi vníma samotu, pociťuje nezmyselnosť života a analyzuje tam svoje duševné stavy. Záchvaty úzkosti pociťuje ako chorobu. Nenávidí a pohŕda ľuďmi a hlavne samým sebou
- záver: rozhodne sa odísť z mesta, knihu nedopísať a odrazu sa cíti slobodný a oslobodený od všetkého, čím sa sám sebe hnusil

Múr - kniha poviedok, 1939

- obsahuje 5 poviedok: Múr, Izba, Herostratos, Intimita, Žéfovo detstvo
- názov poviedok je symbolický (múr = izolácia- samota ľudí)
- poviedky na seba nenadväzujú, každá poviedka je samostatná
- motto: „*svet treba zmeniť pomocou aktivity každého človeka*“

Múr : psychologická existencialistická poviedka

- príbeh sa odohráva v Španielsku počas občianskej vojny, má krátke časové rozpätie
- zobrazuje človeka v hraničnej situácii - príchod väzňov (autor nevysvetlí, prečo sa skupina partizánov ocitla vo väzení) - autor tu nevyužil retrospektívu
- dôležitá je len prítomnosť vo väzení, výsluch, súd, príchod veliteľa, vynesenie rozsudku (všetkých popravia) začatie popráv - prvé výstrely
- hlavná postava: Pablo sa dostáva znovu pred vyšetrovateľov (chcú zistiť, kde sa nachádza Pablov priateľ, ale Pablo to nevie), chce si vystreliť z policajtov
- povie, že jeho najlepší priateľ je na cintoríne a neskôr sa dozvie, že jeho najlepšieho priateľa pri zatýkaní na cintoríne zastrelia

Cesta slobody - tetralógia

dramatická tvorba: Muchy, S vylúčením verejnosti, Počestná pobežnica, Diabol a pán Boh

Albert Camus

1913 -1960

- je protipólom Sartra
- francúzsky existencializmus
- jeho svet je prežiarovaný slnkom, presiaknutý morskými plážami, je svetlý a otvorený a je to svet veľkých priestranstiev
- narodil sa vo francúzskej rodine v Alžírsku
- privyrábal si ako predavač, meteorológ
- od roku 1938 žil vo Francúzsku
- zúčastnil sa odboja a zahynul pri autohavárii
- písal prózu, filozofické eseje a dramatickú tvorbu a o absurdite sa vyjadril:
„*Absurdita má zmysel len vtedy, pokiaľ sa s ňou nezmierime.*“

románová tvorba:

Cudzinec - román

- kompozícia pripomína novelu, nie je tu veľa epizód
- skladá sa z dvoch častí:
  1. časť:
    - oznámenie o smrti matky dostáva hlavný hrdina - bol na pohrebe
    - deň po pohrebe strávi s milenkou
    - nasleduje každodenný život
    - sobota na pláži → nedeľa na pláži → objavujú sa Arabi
    - končí zabitím Araba
  2. časť:
    - zatknutie a vypočúvanie, pridelenie advokáta →sudca →návšteva milenky →súd → trest smrti zoťatím hlavy
    - hlavná postava: Meursault (Mörso), je to mladý muž - úradník
    - všetko je mu ľahostajné (povýšenie, práca v Paríži, smrť matky, milenka Mária, priateľ Raymond aj sused Salamón)
    - jeho priateľ Raymond sa pobije s Arabom - poraní mu rameno na pláži

- Meursault na pláži spozná Araba, ktorý poranil Raymonda
„otupený slnkom zbadá u Araba nôž a bez príčiny štyrikrát vystrelí na araba.“
- končí vo väzení
- smrti sa nebojí, lebo:
„Je mu jedno, či teraz alebo o 20 rokov“
- záver: je tu znak existencializmu, v smrti vidí úplne oslobodenie, v hraničnej situácii nastáva oslobodenie (smrť)
- jazyk: krátke jednoduché vety, ktoré niekedy prerušuje

Mor - román

- urobený ako fiktívna kronika
- dej sa odohráva v Alžírsku . v mestečku Oran
- rozprávač rozpráva formou kroniky, v tej sú citáty jedného z hlavných hrdinov Jeona Taroa
- až v závere sa dozvedáme, že kronikárom celého príbehu bol lekár Bernard Reinex (Riö), ktorý však písal toto dielo o sebe ako o inej osobe
- v meste Oran panuje pohoda, z ničoho nič sa rozmnožia potkany
- potkany = fašizmus, tyrania, anarchia, vojnová hrôza, úpadok morálky, ľudstva,
= varujúci symbol, symbolizujú niečo zlé
- nikto nevie odkiaľ prišli
- šíria infekciu - mor
- mesto sa musí uzatvoriť - veľká panika
- nezaberá sérum z Francúzska
- nasleduje výroba vlastného séra, ktoré zaberie
- potkany odídu, v meste sa všetci radujú, len lekár sa neteší
- necíti žiadnu úľavu, cíti obrovskú prázdnotu v duši, lebo si myslí, že za mor sú zodpovední všetci, pretože každý klame, je pyšný a nenávidí druhých
- dôležité sú filozofické a psychologické úvahy ľudí, ktorí toto nešťastie prežili
„Pochopil som, že všetko ľudské nešťastie pochádza z toho,že ľudia nevedia hovoriť medzi sebou jasnou rečou.“
- „Keď nemôžem nič zmeniť na absurdnosti tohto sveta, môžem sa pokúsiť zmeniť aspoň niečo v sebe.“

dráma

Caligula - divadelná hra

- vychádza z rímskych dejín
- Caligula (rímsky cisár) predstavuje neobmedzenú moc, ľudské zlo
- na trón sa dostal pomocou intríg, zavraždí brata, stáva sa neobmedziteľným vládcom
- zomiera mu žena, nevie sa zmieriť s jej smrťou, po jej smrti považuje zlo za dominantné, využíva moc až do krajností

Nový román = Antiromán

- vzniká v 50. rokoch
- vznikol ako protipól Balzacovho románu
- znamená nové zásady písania prózy
- filozofický základ našli v pozitivizme a novopozitivizme

Znaky:

1. tvrdia, že nie je možné v jednom diele zobrazit' celú tematiku, tvrdia, že román sa musí zamerať len na jednu tému
2. odmietli dejovosť románu, tradičnú kompozíciu, tradičného hrdinu
3. román má byť chaotický a kde-tu sa má vyskytnúť určitý dej
4. priviedli literárneho hrdinu, ktorý vystupuje ako blúdiaci tieň - nemá tvár, nemá pamäť
- postava nemá meno, má len gramatickú kategóriu
- medzi postavami neexistuje dialóg
- základom: vnútorný monológ
5. romány si vyžadujú vyspelého čitateľa

Predstavitelia:

Nikola Serratová

Alain Robbe-Grillet (grijó)

Michal Butor

Claude Simon

ALAIN ROBBE-GRILLET

1922 .

- zakladateľ nového románu , vylepšil ho
- priniesol román školy pohľadu (priniesol pohľad, optiku, predmet a vec)

- predmety uňho predstavujú nie veci, ktoré ohrozujú človeka, ale ide o predmety, ktoré oddeľujú človeka od sveta ľudí

Gumy - román

- vylúčil komentár rozprávača
- vytvoril rozprávača nezúčastneného, ktorého jediným orgánom je zrak
- pripomína detektívny román, ale zápletká ostáva nevyriešená
- hneď v úvode sa stretávame s obeťou, vrahom a okolnosťami zločinu
- ÚVOD: profesora Duponta chce niekto zavraždiť, pokus je neúspešný, profesor sa rozhodne, že sa skryje a nechá sa vyhlásiť za mŕtveho
- JADRO: kolujú rôzne interpretácie o jeho smrti a o prenasledovaní vraha
- vraždu vyšetroje detektív, ktorý čisto náhodou pri pátraní zabije profesora
- ZÁVER: je opis všedného dňa, v ktorom sa už nikto nepozastaví nad profesorovou smrťou

Žiarlivosť - román

- má dva významy : vášeň, nenávisť
- roleta, žalúzia
- je klasické dielo antirománu, odohráva sa v trópech, chýba tu časová orientácia
- celý román sa redukuje len na opis vecí a javov bez časovej návaznosti
- príbeh: banálny . manželský trojuholník
- rozprávač románu rozpráva príbeh životných situácií troch beloškých majiteľov banánových plantáží
- dvaja z nich: žena A a jej sused Franz sa pravidelne stretávajú a pravidelne odchádzajú do prístavu na nákupy a na obchodné jednanie
- tretia postava: manžel A (nikdy priamo nevystupuje, vôbec nie je pomenovaný, nijako sa neprejavuje), ale jeho očami je príbeh akoby pozorovaný
- manžel A nevstupuje do deja, na základe jeho pozorovaní (napr. o pohnutí vecí) si myslí, že mu je manželka neverná
- nikde sa nedočítame o ľúbostných vzťahu medzi A a Franzom, ale vytušíme to z úsmevov, mimík, slovných narážok, neskorého nočného návratu
- JADRO: románu tvoria najrôznejšie interpretácie ich údajného vzťahu (priatelia, obchodní partneri, milenci)
- ZÁVER: román pohľadu, ktorý je založený na detailnom opise vecí, napr. na troch stranách ako sa nalieva aperitív,...

Ďalšie diela: Očítý svedok; Dom schôdzky; Hirošima, moja láska; Muž, ktorý klame

Anglická literatúra

- má veľké tradície, autori, ktorí nastupovali do literatúry po 1945 si uvedomovali situáciu Anglicka po 2. svetovej vojne
- prejavoval sa smútok, beznádej
- rozhodli sa ísť do všetkého, z čoho mali strach, nebáli sa žiadnych tém v literatúre

Literárne smery a prúdy:

1. *skupina mladých autorov*, ktorých kritika označila: „**rozhnevaní mladí muži**“

- traja Johnovia: *John Osborne, John Wain, John Braine*

TÉMY: 1.) neschopnosť mladej generácie hľadať životné perspektívy

2.) vzburá proti spoločenským konvenciám a životnému štýlu

3.) ostrá sociálna kritika

John Osborne

- píše drámy, popularitu získal 1. drámou:

OBZRI SA V HNEVE

- hl. postava: Jimmy Porter
- intelektuál z robotníckej rodiny
- ožení sa a žije s manželkou, s priateľom v priateľovom byte
- hoci má V., nemôže si nájsť prácu, svoj hnev prenáša na manželku a ona mu zatají, že je tehotná, rozhodne sa odísť k rodičom
- Jimmy si privádza priateľku, ich vzťah je taký istý ako s manželkou

- manželke sa narodí mŕtve dieťa a rozhodne sa vrátiť k manželovi, aby našli k sebe cestu
- koniec je otvorený
- je to výpoveď o neschopnosti mladej generácie nájsť si životnú perspektívu.

John Wain

- písal prózu
- PONÁHEAJ SA DOLU** - román
- nesie znaky rozhnevaných mužov
- hl. postava: CHARLES
- hoci má univerzitné vzdelanie, nevie a nechce si nájsť prácu
- robí robotníka, vyhadzovača v bare, umývača okien
- opúšťa svoju lásku a na konci sa stretnú, aby začali nový život, lebo CH si našiel prácu v reklame, hoci pohŕda touto prácou a ničomu neverí.
- ZIMA V HORÁCH** - sociálno-kritický román
- nepatrí do obdobia rozhnevaných mužov
- príbeh jazykovedca, ktorý prichádza do malého mestečka, aby dokončil svoje štúdium
- ľudia ho nedokážu prijať medzi seba, a keď sa postaví na stranu malých podnikateľov, pomôže im v štrajku, ľudia si ho obľúbia

John Braine

- najpopulárnejší, písal prózu
- MIESTO HORE** - najvýznamnejší román
- priniesol typ bezohľadného karieristu, ktorý chce po vojne získať spoločenské postavenie
- zoznamuje sa s majiteľom továrne, kde pracuje ako účtovník
- zoznamuje sa s vydatou Alicou, donúti ju, aby sa rozviedla
- medzitým privedie dcéru majiteľa továrne Susane do druhého stavu
- ožení sa s ňou, ale Alicia spácha samovraždu
- voľným pokračovaním je: **ŽIVOT HORE**
- hl. postav: JOE - žije v bohatstve, pohodlí
- manželstvo je plné pokrytectva a vzájomnej nevery
- odchádza k milenke, ale po čase sa vráti späť k žene a k svojej pohodlnej existencii
- vykreslil charakter mladého muža, jeho vnútorné rozpory medzi ct'ou, ľudskosťou, láskou, a kariérou

Politický román

George Orwell

(1903 - 1950)

- pochádza z vyššej spoločenskej vrstvy, s ktorou sa rozišiel, lebo sympatizoval s proletariátom
- pôvodne sa volal ERIC BLAIR
- bojoval v Španielsku na strane antifašistov, stretával sa s komunistami, obdivoval všetko ruské a sovietske, ale keď sa stretol s neférovými praktikami zo strany sovietskych poradcov, prestal obdivovať Sovietov a stal sa najväčším kritikom totality
- zakladateľ politickej satiry
- po Španielskej vojne žil ako tulák v Paríži
- písal reportáže, eseje, romány

Zvieracia farma – román - politická satira - anglický antiutopistický román

- dej sa odohráva na bližšie neurčenom fiktívnom mieste a dobe
- je to panská forma asi 30 . 40 rokov 20. storočia
- alegória na VOSR, podáva obraz totalitnej spoločnosti, zvieratá na farme povstanú proti tyranii farmára, zvrhnú ho a vyhlásia vlastnú vládu, stavajú sa všetci rozumnými. Prasatá sa začnú považovať za najinteligentnejšie, ujmú sa moci a začnú tyranizovať iné zvieratá. Nastáva zmena spoločnosti, väčšina rovných je ovládaná hŕstkou ešte rovnejších, prasatá sa oslovujú súdruhovia a vytvárajú novú tyranriu, ktorá je horšia ako tyrania farmára.
- všetky zvieratá si sú rovné, ale niektoré ešte rovnejšie
- román je pesimistický, využíva prvky hovorovej aj spisovnej reči

1984 - román

- antiutopický, alegorický, 3 dielny román
- odstrašujúca vízia budúceho sveta, odohráva sa v Londýne, svet je rozdelený na 3 veľmoci: OCEÁNIA (aj Británia), SEVERNÁ A JU.NÁ AMERIKA, EUOÁZIA (Európa + sovietska časť Ázie) - veľmoci medzi sebou bojujú u. 25 rokov

Talianska literatúra

- smery, ktoré vznikajú vo svete majú vplyv aj na taliansku literatúru
- diela existencionalizmu, nového románu, absurdnej literatúry aj postmoderny
- vzniká tu **NEOREALIZMUS**
  - . moderný literárny smer, ktorý najprv vzniká vo filme, neskôr aj v literatúre
  - . čisto taliansky literárny smer, vzniká po 2. svetovej vojne
  - . najprv bol neoficiálnym literárnym prúdom
  - . predstaviteľmi boli ľavicovo orientovaní scenáristi, režiséri, neskôr spisovatelia, ktorí vyjadrovali protest proti fašizmu
  - . filmy z neorealizmu vznikali mimo ateliérov priamo na uliciach
  - . námety: mestská periféria, nezamestnanosť, bezdomovci, prostitúcia
  - . vo filmoch nehrali riadni herci, ale ľudia z ulice - rozprávali slangom
  - . film mal dej, na hranici dokumentárneho filmu
  - . literatúra prebrala témy: *bieda talianskeho ľudu, periférie Ríma, sociálna nerovnosť medzi ľuďmi*
  - . zakladateľom bol **CESARE ZAVATTINI**

- predstavitelia:

Carlo Lewi

Vasco Pratolini

Alberto Moravia

Pier Paolo Pasolini

Alberto Moravia

1907-1990

- najpopulárnejší taliansky spisovateľ - písal prózu a drámu
- narodil sa v Ríme, v rodine architekta, v detstve ochorel na kostnú TBC, sám sa vzdelával
- literárnej tvorbe sa venuje od 30. rokov, bol žid a počas vojny sa musel skrývať
- za svojho života získal úspech
- jeho dielo bolo ovplyvnené existencionalizmom - 30. roky, od 40., 50. neorealizmom a stal sa jeho vedúcou osobnosťou

- DIELA:

romány: **Rimanka, Vrchárka, Nešťastná milienka, Nuda, Lahostajní**

poviedky a novely: **Rímske poviedky, Nové rímske poviedky**

divadelné hry: **Život je hra**

RIMANKA

- povojnové obdobie, neorealistickej román
- stojí na kontrastoch: bieda talianskeho ľudu - bohatstvo rímskej smotánky
- hl. postava je Adriana - dcéra chudobnej krajčírky, ktorá opúšťa manžela
- matka ju ponúkne ako modelku maliarovi
- stretne sa s pánskym šoférom Ginom, zasnúbia sa (nevie, že Gino je ženatý a má dcéru)
- predstava matky bola, nech sa stane slávnou tanečnicou a speváčkou, ale na to nemá vlohy
- matka nechce, aby žila jej životom
- Adriana sa túži sa vydať a mať dieťa
- strávi s Ginom noc a vtedy sa matka presvedčí, že si ju už Gino nevezme - dosiahol, čo chcel
- priateľka Gizela ju pozve na výlet, aby robila spoločníčku policajnému úradníkovi Asteritovi (do Adriany sa skutočne zaľúbi), je šéfom tajnej služby
- Adriana mu podľahne a za strávenú noc získava prvé peniaze (3 000 lír), Adriana sa najprv hanbí
- Astarita ju pozve na policajné riaditeľstvo a tam jej povie, že Gino je ženatý a má dcéru
- od toho momentu sa Adriana zmení a stáva sa platenou prostitútkou
- rozhodne sa stretnúť s Ginom a ukradne Ginovej panej zlatú pudrenku - je aj prostitútkou aj zlodejkou
- začne sa stretávať s mužmi a zaľúbi sa do zákazníka Giacomu - Mina - mladý študent
- do Mina sa skutočne zaľúbi
- Mino pracuje v tajnom spolku, ktorý bojuje proti vláde a medzitým sa Adriana zoznamuje s vrahom Sonzongom
- Mino jej oznámi, že po smrti babičky bude veľmi bohatý
- Adriana zistí, že je tehotná - je presvedčená, že otcom dieťaťa je vrah - nikomu to neprezradí

- Mina zatknú políciou, Mino prezradí všetkých členov tajného spolku
- Adriana prichádza za Asteritom, aby prepustil Mina
- Mino neznesie výčitky svedomia, ale medzitým mu Adriana povie, že čaká s ním dieťa a Mino spácha samovraždu
- predtým však napíše list, v ktorom sa priznáva k otcovstvu Adrianinho dieťaťa
- Adriana vie, že čaká dieťa vraha a je prostytutka, ale rozhodne sa, že u Minovej rodiny začne nový život

VRCHÁRKA

- román z 2. svetovej vojny
- hlavná postava obchodníčka Čézira a jej dcéra Rozeta
- hlavná myšlienka: útrapy ľudí počas 2. svetovej vojny
- Čézira najprv z vojny profituje, predáva pacovaný tovar
- keď spojenecké vojská začnú bombardovať Rím, rozhodne sa odísť s dcérou na vidiek
- verí, že dcéru uchráni pred útrapami vojny
- keď vojna skončí odchádzajú do Ríma
- pred dažďom sa ukryjú v kostole, tu ich znásilnia marockí vojaci-matka neochránila svoju dcéru
- Rozeta sa začne spúšťať s inými chlapmi
- fyzicky a duševne zlomené sa vracajú do Ríma s tým, že začnú nový život.

Nemecká literatúra

- tvoria ju **E.M.Remarque, T.Mann** -> medzivojnoví autori
- vývoj je špecifický
- Nemecko bolo rozdelené na Východné a Západné
- témy vo Východnom Nemecku: budovanie socializmu, kolektivizácia
- r.1947 - hospodársky zázrak a Západné Nemecko sa dostáva na predvojnovú úroveň, vzniká tu SKUPINA 47 = voľné združenie nezávislých autorov, vytvára nové vývinové trendy v nemeckej literatúre
- neobjavuje sa vojnová tematika
- dali dohromady intelektuálov Nemecka

Günter Grass

(1927)

- nemecký prozaik, publicista, výtvarník, vyučil sa za kamenára
- vojak v 2.svetovej vojne, patrí do Skupiny 47
- napísal pamäti, ktoré podáva v 3 knihách - obdobie od 1. polovice 20. storočia

Plechový bubienok

- získal mu svetovú slávu, vývojový román
- hlavným hrdinom a rozprávačom (autobiografia) je 30-ročný chovanec na psychiatrii

OSKAR MATZERATH

- príbeh končí v povojnovom porazenom Nemecku
- Oskar - zázračné dieťa
- vo svojich 3 rokoch sa rozhodol, že ukončí svoj telesný rast, spadol zo schodov do pivnice, zranil sa a zostal trpaslíkom
- k 3. narodeninám dostal červeno-biely plechový bubienok, ktorý ho všade sprevádza, keď sa mu rozbije alebo ho stratí, zaobstará si nový a s jeho pomocou dokáže vykonať pozoruhodné činy - oživiť minulosť, brániť sa, zaútočiť, ...
- chlapca ovplyvnili Goethe a Rasputin
- svojím vysokým hlasom dokáže trieštiť sklá na oknách, výkladoch, okuliaroch, ...
- piskľavým hlasom protestuje proti všetkému a všetkým
- prežije svojich rodičov - má pomer so svojou macochou
- uniká nacistickej injekcii pre menejcenných, uteká pred ruskými vojskami
- po vojne - kamenár, stojí ako model pre výtvarníkov
- založí jazzovú kapelu, kde je bubeníkom
- je podozrivý z vraždy a šialenstva, dostáva sa na psychiatriu, kde rozpráva svoje osudy, uvažuje, či sa nemá stať prorokom a následníkom Ježiša
- je to bizarný román
- využíva striedanie a prelínanie výpovedí, 1. a 3. osoby
- využitá irónia, ukázal chaotický svet naruby

Švajčiarska literatúra

Friedrich Dürrenmatt

(1921 . 1991)

- Švajčiarsky dramatik, prozaik, esejista, výtvarník
- študoval filozofiu, literatúru a teológiu, písal po nemecky
- vplyv: existencializmus, epická dráma

Dramatická tvorba

NÁVŠTEVA STAREJ DÁMY

- hlavná téma: moc peňazí - peniaze likvidujú ľudí aj morálku
- dej: do malého mestečka prichádza stará dáma - milionárka, ktorú kedysi tehotnú, opustenú milencom, obyvatelia mestečka vyštvali z mesta
- chce sa pomstiť bývalému milencovi
- ponúkne radným pánom miliardu a žiada jeho smrť
- najskôr to odmietnu, prajú si však jeho smrť
- keď milenec zistí, že voči nemu rastie nenávisť, chce odísť z mestečka, ale obyvatelia mu to nedovolia
- záver: zavraždia ho, polícia hľadá vinníka, narafičia že zomrel prirodzenou smrťou
- milionárka si odváža jeho mŕtvolu
- záver tvorí epilóg, ktorý je parafrázou Sofoklovej Antigony:
„Kde chór spieva o šťastí a blahobyte.“

FYZICI

- hra v 2 dejstvách s detektívnou zápletkou, začala sa hrať od roku 1961
- téma: morálna zodpovednosť vedcov za zneužitie moderných výdobytkov vedy
- obsah: v súkromnom sanatóriu Dr. Mathilda sa liečia traja šialenci:
fyzici – Newton, Einstein, Möbius
- každý z nich zabije 1 ošetrovateľku - dôvodom je prístup ošetrovateliek, ktoré ich považujú za šialených a oni si myslia, že budú prezradení
- prví dvaja sú fyzici, agenti tajnej služby, ktorí chcú pod zámenkou choroby získať pre svoju krajinu geniálneho Möbia
- Möbius žije v ústave už 15 rokov a jeho výskum by umožnil ovládnuť svet a ohroziť ľudstvo
- všetci sa napokon dohodnú a zvolia si doživotný pobyt v blázinci
- ich obeť je zbytočná, lebo majiteľka Mathilda sa pomätie a odhalí tajomstvo svojich klientov
- získa kópie Möbiových záznamov a založí trust, ktorého úlohou je ovládnuť celú planétu

Ruská a sovietska literatúra

- patrí do východného bloku a je veľmi špecifická
- mala úplne iný vývoj ako v západných krajinách
- do polovice 80-tych rokov existovala oficiálne iba jedna mnohonárodná sovietska literatúra
- písalo sa jedinou metódou = literárna metóda socialistického realizmu
- metódu po 1 krát využil Maxim Gorkij v diele *Matka*
- oficiálna literatúra spracúvala tematiku vojny na základe čierneho-bieleho videnia
- hlavný predstaviteľ - komunista
- písali o robotníckej triede, o komunistickej strane
- objavili sa témy o kolektivizácii, veľa diel o mládeži
- 1984 prichádza k zmene vývoja literatúry z dôvodu: Gorbačov - perestrojka
- pod vplyvom perestrojky sa mení literatúra na literatúru jednotlivých národov

Boris Pasternak

(1890 -1960)

- ruský prozaik, básnik, dramatik, prekladateľ, nositeľ Nobelovej ceny
- narodil sa v Moskve, otec významný maliar, matka vynikajúca klaviristka, študoval filozofiu na moskovskej univerzite, dostal sa do Švajčiarska a Talianska.
- Roku 1921 - emigrujú rodičia a jeho sestry. Neemigruje a ostáva v Rusku. Dokonale ovládal

AJ, NJ a FJ. Preložil diela klasikov svetovej literatúry.

- 1958 - získal Nobelovu cenu za román *Doktor Živago*. Vláda mu neumožnila vycestovať a prebrať si NC. Kniha nesmela byť v Rusku vydávaná až do r.1989
- bol lepší básnik ako prozaik, lyrika sa prejavila v jeho próze
- bol ovplyvnený symbolizmom a futurizmom
- nedokážeme ho zaradiť do žiadneho literárneho prúdu - osobitý, svojský, individuálny vývoj

LYRIKA:

- písal ľúbostnú, prírodnú a spoločenskú lyriku
- básnické zbierky: **Nad bariérami, Život - moja sestra, Témy a variácie, Druhé zrodenie**

EPIKA:

- román: **Doktor Živago**
- autobiografia: **Môj Život**

DOKTOR ŽIVAGO

- spoločenský román
- dej od 1903 až 5-10 rokov po 2. svetovej vojne
- témy: Obdobie pred revolúciou, 1. svetová vojna, Veľká októbrová socialistická revolúcia, Občianska vojna, Hospodárska kríza, Obdobie NEPU - elektrifikácia Ruska, 2. svetová vojna
- postavy zo všetkých spoločenských vrstiev, ale vynikajú postavy s V. vzdelaním
- ich osudy sú poprepletané, hovoria názory na marxizmus, revolúciu, socializmus
- postavy sú výnimočné - prežívajú hlbokú lásku, obrovské priateľstvo
- postavy sa vyznačujú pacifizmom. Bojujú medzi životom a smrťou.
- dlhé nádherné opisy ruskej prírody - ako básne v texte
- skladá sa zo 17 častí, neobvyklá je 9. časť - vo forme zápiskov, 17. časť . básne doktora Živaga
- témy: láska, život, príroda (komplikovaný román)
- veľa príbehov, ktoré komplikujú ešte časové a priestorové odbočenia
- všetko spája 1 myšlienka - revolúcia je správna, ale jej konkrétna realizácia je strašná
- hl. postava Juri Živago - jeho otec známy boháč, dobrák, rodinu opustil, prehýril milióny, spáchal samovraždu (vyskočil z vlaku)
- Juri sa dostáva k svojim príbuzným - aj matka mu zomrela. U príbuzných navštevuje gymnázium, kde sa stretáva s osudovou ženou Larisou. Vyštuduje medicínu a oženie sa s dcérou svojho pestúna Toňou a hneď, keď sa mu narodí dieťa, narukuje na vojnu. Počas vojny sa stretne s Larisou. Počas vojny sa do seba zamilujú, ale po vojne sa rozchádzajú. Ich kroky sa ale znovu stretávajú v občianskej vojne, kde Larisa hľadá svojho muža. Juri nevie na ktorú stranu sa má pridať - raz k bielostranným a raz k červenostranným.
- Záver: Juri je sklamaný zo všetkého, čo sa v Rusku stalo. Pochybuje, či bola revolúcia správna. Zomiera na srdcový infarkt v električke a Lara sa s ním stretáva až na jeho pohrebe

Alexander Solženicyn

(1918 - ešte žije v Rusku)

- po skončení štúdií sa stal učiteľom
- zúčastnil sa 2. svetovej vojny. Po vojne ho krivo obvinili, 8 rokov bol v gulagoch - vojnové tábory, ktoré mali ideologicky zmeniť človeka. Po r. 1956 bol rehabilitovaný.
- r.1973 musel odísť zo ZSSR - odišiel do USA
- žil so svojou ženou - stal sa šéfom ruského disentu
- 1995 - návrat do Ruska - zapojil sa do politického života
- nenapísal veľa diel
- 1. dielo:

JEDEN DEŇ IVANA DENISOVIČA

- novela - nie je členená na kapitoly,
- z pracovného tábora z gulagu, zachytáva 1 deň väzňa 854 v sovietskom gulagu . väzeň *Žuchov* . bývalý vojak červenej armády. Bol väznený za vlastizradu - dostal sa do nemeckého zajatia a prežil to => podozrievali ho zo špionáže

- gulag je určený len pre politických väzňov a dĺžka trestu záležala od politických pomerov a nie od zákonov. Najprv 10 rokov, potom až 25 rokov
- okrem bývalých vojnových zajatcov - „špiónov“ sú tam aj maliari, filmári, intelektuáli, námorníci, kapitán aj skutoční špióni, skutoční zločinci, ktorí dostali za úlohu, aby strážili týchto politických väzňov
- medzi väzňami je aj 14 ročný chlapec, aj starci
- novela je rámcovaná zobudením o 5. ráno a končí uložením k spánku
- príbeh sa odohráva počas 24 hodín
- ráno nastupuje do práce (vonku je 18 °C). Pracuje ako murár - cíti sa veľmi chorý, ide za lekárom, lekár ho chorým neuzná
- raňajky sú veľmi slabé
- musia prejsť rôznymi kontrolami, rozdelia sa na pracoviská, na ktorých musia veľa pracovať
- za celodennú prácu dostanú slabú porciu ovsenej kaše
- večer znovu nekonečné prehliadky, nasleduje slabá večera - podľa vykonanej práce
- po večeri príprava na spánok, obhliadka barakov, potom spánok. Počas noci ich niekoľkokrát zobudia a kontrolujú
- ukázal tu na stalinovský kult
- ide tu o zlomenie človeka, aby sa podrobil ideológii socializmu
- je tu ukázaná surovosť dozorcov
- je to napísané v 3. osobe sg. bez akýchkoľvek opisov a vysvetľovaní. Je tu dokumentárnym spôsobom zachytený každý krok Žuchava
- priame charakteristiky, rozprávanie je prerušované spomienkami na svojich blízkych, obrovskou túžbou po domove a túžbami po veľkých ideáloch

RAKOVINA

- vyšla r.1989, písal ju v rokoch 1963-67
- spoločenský román, mnohovýznamový, retrospektívny román
- v Rusku pod názvom: „Onkologické oddelenie“
- odohráva sa cez jar - marec 1955
- Taškent - pravdepodobne sa tu odohráva dej
- hovorí o živote pacientov, lekárov ďalšieho zdravotného personálu
- po Stalinovej smrti
- ľudia na klinike sú rozdelení na zóny - v 1. sa stretol rehabilitovaný väzeň, ktorý má zanedbaný nádor, do vyššej zóny sa dostal podvodom
- na izbu sa dostáva vysoký Rusanov, ktorý pracoval ako kádroník - 30 rokov udával ľudí
- na 1. izbe sa stretli 2 odlišné svety: 1. svet - my - patria do stranického aparátu
- 2. svet - oni - nič neznamenajú
- prichádza medzi nimi k polemike, lebo bývalý väzeň tvrdí, že skupina „my“ sú ľudia, ktorí sú na príčine všetkého zla v spoločnosti a skupina „oni“ trpia kvôli ideológii socializmu
- autor sa stavia na stranu bývalého väzňa
- názov symbolický - rakovina predstavuje nevyliciteľnú chorobu - ideológiu
- veľa lekárskeho výrazov, úvahy o živote, ľudskej zodpovednosti, dlhé opisy ruskej prírody

SÚOSTROVIE GULAG

- autorov 8 ročný pobyt v pracovnom tábore. Dokumentárne historické dielo
- má veľkú historickú hodnotu
- pohľad na dielo nie je ucelený, lebo nevieme všetky diela, ktoré napísal v emigrácii